

УДК 727

О. В. Пивоваренко

аспірант, асистент кафедри Основ архітектури і АП КНУБА

ШКОЛА ХХІ СТОЛІТТЯ – СУТНІСТЬ СУПЕРЕЧНОСТІ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ

Анотація: в статті розглядаються актуальні проблеми організації функціональної структури шкіл, які пов'язані з невідповідністю сучасних методів навчання із об'ємно-просторовим рішенням навчальних закладів. Важливість обраної теми визначають рекомендації щодо вирішення даної проблеми, створення архітектурного середовища шкіл, яке б відповідало новітнім тенденціям в сфері освіти.

Ключові слова: функціональне зонування шкіл, формування архітектурного середовища відповідно до вікової категорії.

Освіта в житті кожної людини посідає одне з найголовніших місць на шляху становлення її особистості. Система освіти не єдиний, але надзвичайно важливий чинник соціалізації людей. Тому освіта як соціальний інститут відповідає за своєчасну та адекватну підготовку людей до повноцінного функціонування в суспільстві. Одними із важливих завдань освіти є ефективність освітньої діяльності у формуванні багатьох рис людини, розвитку її мислення; зорієнтованість освітньої діяльності в майбутнє, заангажованість на формування передумов реалізації цього майбутнього.

Закон «Про освіту» і Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття) поставили стратегічне завдання – вивести освіту в Україні на рівень розвинутих країн світу шляхом реформування структурних і організаційних основ освіти на принципах неперервності навчання, гнучкості навчальних технологій, урахування національних традицій і світових досягнень в освітній культурі. Аналіз стану традиційної системи освіти нашої країни окреслює декілька взаємопов'язаних негативних тенденцій, які істотно впливають на неперервність та ефективність навчально-виховного процесу. Значне місце серед цих причин посідають несприятливі умови навчання, праці та відпочинку молоді, які зумовлюють велику кількість набутих порушень здоров'я і захворювань у школярів.

Значна роль у вирішенні цієї важливої соціальної задачі належить архітектурі, як мистецтву формування середовища перебування, яке спонукає до виховання гармонійної особистості.[1] «Архітектура має постійний вплив на суспільну свідомість, являється дійовим засобом морального і естетичного виховання народу, формування його світогляду». В психологічному нарисі

О. Свіблової зазначається: «Діти живуть, ростуть і вбирають той світ видимих форм, який в майбутньому залишиться в них основними естетичними і етичними цінностями. Дитячі відносини з простором впливають на пізнавальні встановлення особистості, в великій мірі окреслює стиль мислення і сприйняття. Карти зовнішнього простору обертаються топологією духовних орієнтирів».

Сьогодні архітектура більшості учбових закладів не сприяє духовному і естетичному розвитку. Дивлячись на дошкільні і шкільні заклади радянської епохи, які складають більше 80% загальної кількості, очевидно постає бідність архітектури. Відчуження навчального закладу та довкілля досягло свого апогею, вражає байдужість дітей до школи. Вплив архітектури на естетичну свідомість, на формування особистості дитини, на її здоров'я – постійний, довготривалий, подекуди неусвідомлений, але глибокий. Найчастіше вплив зі сторони архітектури непомітний і лише зовсім недавно соціальні і фізіологічні ефекти спустошливої, різкої, неприязної архітектури почали звертати на себе увагу. Зі всіх сторін оточена жорсткістю, різкістю форм, естетична свідомість, а разом з нею і естетична рівновага притупляється. Адже радянська школа архітектурною теорією та практикою розглядалась як метафізичний об'єкт, позбавлений внутрішнього змісту та духовного наповнення.[3] Перемагала нормативність над концептуальністю, наслідком чого було констатування існування оболонки, у той час коли можливе співіснування її функції залишалося поза увагою архітектора, оскільки вважалося, що це проблеми організатора навчального процесу – педагогіки. Сприйняття простих утилітарних форм, банальних архітектурних рішень (простої інформаційної моделі) одночасно, що виключає роботу емоцій, сповільнює розвиток свідомості. Сприйняття багатозначної форми (складної інформаційної моделі) пов'язане з інформативним пошуком та евристичною діяльністю, що і являється метою шкільної освіти.

Складність архітектурного середовища особливо важлива в шкільній будівлі, оскільки тут здійснюється процес виховання, тобто навмисного, організованого, тривалого впливу на дитину, і підтримка інтересу до середовища необхідно на протязі всього періоду навчання.

Останніми роками розробляються рекомендації і пропозиції щодо вдосконалення просторової структури учбових закладів, що підвищує їх художню виразність і різноманітність архітектурних рішень. Але дана програма не набула масовості, тим паче аналіз нині діючих уніфікованих закладів показав недостатню відповідність організації архітектурного середовища споруд і вирішення їх ділянок вимогам пізнання, інтелекту, особистості в цілому, що приводить до деградації виховної функції архітектури.

Основною причиною невизначеності архітектури масових типових шкільних будівель являється жорсткість типізації при проектуванні, недостатня кількість типових проектів, які застосовуються на практиці. В зв'язку з необхідністю реалізації аспекту формування активного архітектурного середовища – подолання сенсорної депривації шляхом створення семантично і емоційно інформативного простору – актуалізується завдання архітектурно-планувального різноманіття при типізації. Ідея цілісності світу виражається в тенденції інтеграції наукових знань, усунення ізольованості учбових предметів, єдності процесу навчання і виховання, переплетення класних і позакласних форм діяльності, різноманітти їх видів і можливості безперешкодного переходу від одного до іншого.

Ідеї розвитку і демократизації, взаємозв'язку особистості і суспільства, діяльнісних просторів, в яких відбувається формування індивідуальності, повинні втілюватися через перехідні простори (рекреації, простори діалогового спілкування, де засвоєні знання «випробуються» в спілкуванні, індивідуальній творчості) – творчі під центри – з центральним інтегральним простором.[4]

Створюючи сприятливе середовище для виховання дітей, простір школи, матеріалізуючи ідеал гармонії, розвивається по аналогії з музичним твором, мотивом якого являється творча діяльність. Закони формоутворення враховують необхідність гармонічної взаємодії з навколишнім ландшафтом і забудовою. Гармонія архітектурної композиції, яка базується на співвідпорядкованості окремих частин і художньої узгодженості між ними, реалізує принцип «єдності в різноманітті» - один із основних законів гармонії. Форма класних кімнат вибирається на основі аналізу психологічних запитів щодо форм, які пристосовані для довготривалого перебування дітей, а також на основі проведених експериментів, пропонуються форми, які відповідають потребам і запитам дитячого організму. Перш за все, необхідно уникати різних геометричних форм у плані, а також у просторі. Якщо немає можливості відійти від прямокутних форм, слід вживати пом'якшуючі елементи.[5]

Різкість контакту може бути знижена між поверхами стелі і стіни, якщо стелю дещо вигнути. Велике значення має окреслення віконних і дверних прийомів – «очей» будівлі, крізь який наш погляд проходить назовні. Несильний вигин надвіконної перемички і жорсткість рами відразу пом'якшується. Форми елементів та деталей допомагають створити мистецький образ, надаючи школі неповторних, індивідуальних рис.

Архітектурні засоби формування перцептивного простору школи повинні стимулювати певні емоційні стани, які відповідають різним видам діяльності, для цього пропонується спроба типології настрою, емоційних станів і відповідної їм типології просторів шкільної будівлі.[1]

Рекомендується переважним прийом організації учбових секцій по віковому признаку, а всередині кожної вікової секції групування кабінетів за предметною ознакою. Цей прийом дозволяє створювати різні типи архітектурно-просторового середовища для середньої і старшої вікових груп – просторів «ордерного» і «комбінованого» та реалізує принцип врахування специфіки вікового сприйняття і діяльності школярів. Дану концепцію розглянуто в мал. 1. Рекомендується застосування перехідних просторів між класом і рекреацією, які спонукають до швидкої адаптації до нового виду діяльності. Характер і способи організації цих просторів для різного віку різні. В молодшій віковій групі вони входять в склад класного приміщення і використовуються для індивідуальної діяльності.

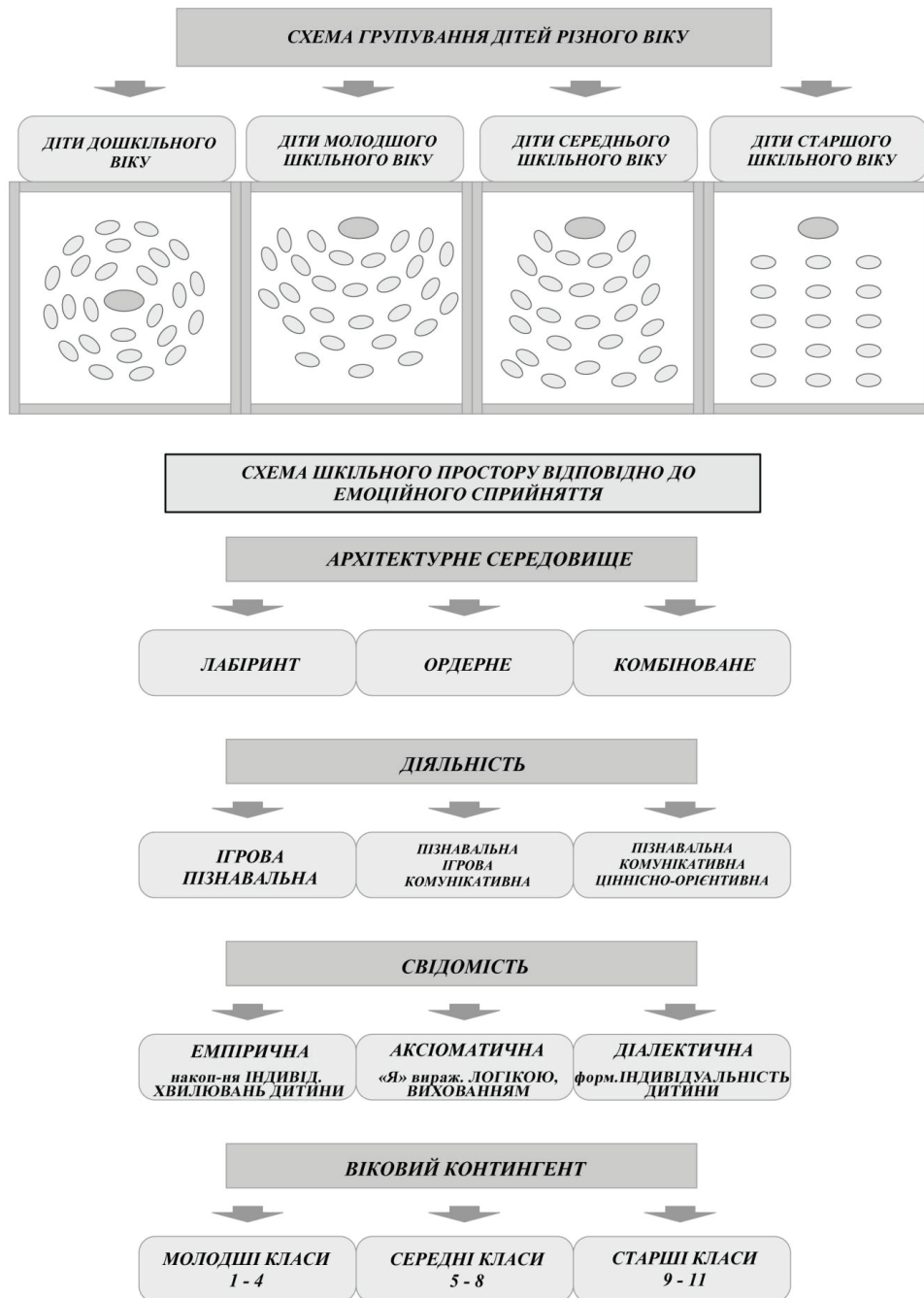
В середній віковій групі перехідні простори в певній мірі відіграють роль «шор», заспокоюючи і стимулюючи увагу підлітків при переході від відпочинку до учбової діяльності, що обумовлено особливою рухливістю середньої ланки школи. Перехідними просторами можуть слугувати вузькі короткі коридори, галереї або виділена частина рекреації.

Емоційний стан веселощів, розрядки в просторах динамічної дії досягаються шляхом застосування гладких, плавних форм, які створюють можливість стрімкого, криволінійного руху, який виражений конструктивним ритмом, введенням в простір діагоналей (нахилених стель, пандусів, площин, які поставлені пі кутом), контрастним типом кольорової композиції, підсвіченням верхнім світлом. Такий тип простору домінує в рекреації для середньої ланки школи.

Стан зосередженості в зоні тихих ігор досягається засобами архітектурної композиції, які використовуються для організації простору класу. В рекреаціях (особливо для молодших класів) збільшується степінь функціональної насиченості і, відповідно, степінь поділу простору.

Всі ці засоби дозволяють формувати простори різної форми і степеню візуальної ізоляції, які в той же час належать загальному простору, органічно входячи до нього. Степінь окремих просторів залежить від процесів, які в них відбуваються, і пов'язаних з ними вимог до світлового, кольорового, акустичного середовища. Таким чином, задовольняються психологічні вимоги дітей до функціональної визначеності і символічності архітектурних просторів, реалізується аспект створення семантично і емоційно інформативного простору шкіл.

Велике значення для формування і розвитку здоров'я дітей мають будівельні матеріали, які використані при будівництві школи, їх оформлення, оздоблення інтер'єрів та меблів. Штучні, синтетичні матеріали неорганічного походження при їх зручності використання, кращих матеріальних

Мал. 1. Схема групування дітей різного віку в архітектурному середовищі

характеристиках, не повинні використовуватись при спорудженні середовища для дітей, бо вони є не зовсім безпечними для їх здоров'я.

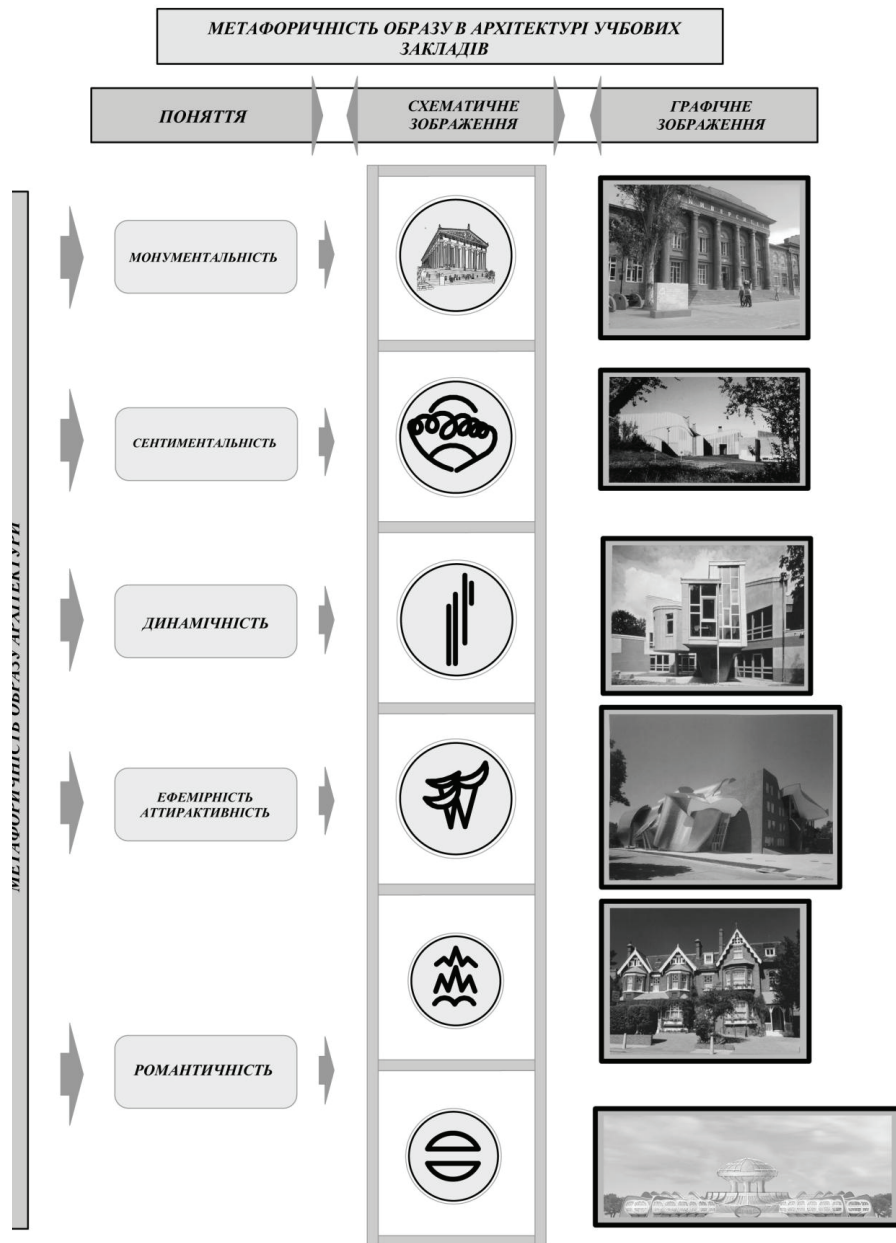
Організація внутрішнього простору шкіл і дошкільних закладів повинна відповідати створенню оптимальних умов для фізичного, естетичного, духовного виховання дітей у відповідності з їх віком, нахилами, а також допомагати праці педагогів. Це досягається раціональним об'ємно-планувальним вирішенням, підбором меблів і обладнання, вмілим використанням кольору, елементів декоративно-ужиткового мистецтва та ін.

При вирішенні інтер'єрів навчальних приміщень слід виходити із того, що раціональне обладнання, зручні меблі, які відповідають віковим групам учнів, створення необхідних умов для демонстрації наочності, застосування технічних засобів навчання і гнучкість у використанні приміщення допоможуть оптимізувати навчальний процес, зберегти здоров'я дітей.[4]

Класи і кабінети рекомендується обладнувати легкими одномісними столами, що дозволить здійснювати швидко і вільну перестановку їх у відповідності з характером навчального процесу, та надасть можливість створення різноманітних функціональних комбінацій. Крім цього, столи, парти, стільці слід виготовляти із натурального дерева, їх форма і габарити повинні відповідати вікові дітей, вимогам безпеки (відсутність гострих кутів, ріжучих виступів). Столи і парти повинні бути легкими, відповідати естетичним вимогам.

Планування вестибюлю повинно передбачати організацію потоків рухів, зручне розміщення сходів, зв'язок з коридорами, добре освітлення і багате озеленення.

Таким чином, в аспекті формування архітектурного середовища шкіл важливе поєднання зовнішнього і внутрішнього просторових рішень, логічність відносин в єдиній системі по суті і формі. Можливий і зворотний прийом, коли різниця образних характеристик зовнішніх об'ємних і площинних форм і внутрішніх просторових форм може виявитися джерелом несподіваних контрастних вражень і емоційних переживань. Психологічне сприйняття властивостей архітектурного простору через естетичний вираз форми, огороження та обладнання породжує асоціативно-емоційну реакцію людини і допомагає формуванню образної характеристики архітектурного середовища. Тому визначення шкільного образу дуже важливе при формуванні архітектури шкіл, що виражається в його метафоричності (мал. 2).

Мал.2. Метафоричність образу в архітектурі шкіл

Література

1. Арнхейм «Динамика архитектурных форм». – Москва «Стройиздат», 1984. – 192 с.
2. Архитектурное проектирование общественных зданий и сооружений: Учебник для вузов. Под общ. ред. Рожина И.Е. – Москва «Стройиздат», 1984. – 543 с.
3. Ковальский Л.Н. «Архитектура учебно-воспитательных зданий». – Киев «Будивельник», 1988. – 144 с.
4. Лошаков И.И. «Теория архитектуры и градостроительства (Психология восприятия архитектурных объектов)». – Киев, 1988. – 90 с.
5. Середюк И.И. «Восприятие архитектурной среды». – Львов «Вища школа», 1979. – 202 с.

Аннотация

В статье рассматриваются актуальные проблемы организации функциональной структуры школ, которые связаны с несоответствием современных методов обучения с объемно-пространственным решением учебных заведений. Важность темы определяют рекомендации по решению данной проблемы, создание архитектурной среды школ, соответствующих новейшим тенденциям в сфере образования.

Ключевые слова: функциональное зонирование школ, формирование архитектурной среды в соответствии с возрастной категорией.

Abstract

The article deals with topical issues of the functional structure of schools that are related to lack of modern teaching methods with a spatial resolution space-education institutions. The importance of the chosen theme determine recommendations to address this problem, create the architectural environment of schools that would meet the latest trends in education.

Key words: functional zoning of schools, formation of the architectural environment according to age.